

EVANG. EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 „
Negyedévre . . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felélős szerkesztő:

HAJTS BALINT.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 „
Negyed oldal . . . 4 „
Nyolczad oldal . . . 2 „

A dunántúli és dunáninnyi ág. h. ev. egyházkerületek népesedési viszonyai az 1901. évben.

A statisztika ma már a tudomány igényével lép fel. És ha még hajszálnyi pontossággal nem dolgozik is, de hovatovább megközelíti a valóságot, mert a számtani műveletek rideg igazságával dolgozza fel a keze alá jövő anyagot.

Számbeveendő tényező ma már az egyházi viszonyok megítélésénél is. Egyházi gyűléseinken halomszámra gyűlnek össze a statisztikai tabellák

és kimutatások, a legkisebb egyházközségtől kezdve lépcsőzetesen fel az egyházegyetemig. A statisztika mindig egy képet mutat, melyről a fejlődés vagy visszaesés számokban kifejezve olvasható le nemcsak az anyagi, de a szellemi és az erkölcsi élet terén is.

Az alábbiakban hadd álljon itt első sorban a dunántúli ág. h. ev. egyházkerület népesedési viszonyairól egy táblázatos kimutatás az 1901. évről, ez év meg viszonyítva az előző 1900. évvel s az 1896. évvel. A tíz egyházmegye népességének nagysága szerint így következnek:

Folyó szám	E g y h á z m e g y e	Lélekszám	Született	Meghalt	Több a születés	1000 lélek után		
						szül. ‰	hal. ‰	szap. ‰
1	Tolna-baranya somogyi	51986	1841	1310	531	35.4	25.2	10.2
2	Vasi felső	33003	986	764	222	29.8	23.1	6.7
3	Vasi közép	30059	1111	769	342	36.9	25.5	11.4
4	Veszprémi	22790	818	632	186	35.9	27.7	8.2
5	Soproni felső	22434	789	443	346	35.2	19.8	15.4
6	Győri	18351	633	473	160	34.5	25.7	8.8
7	Kemenesaljai	18085	620	431	189	34.3	23.2	11.1
8	Somogyi	13473	388	278	110	28.8	20.6	8.2
9	Soproni alsó	11807	361	294	67	30.6	24.9	5.7
10	Zalai	4453	107	87	20	24.3	19.5	4.8
	1901-ben összesen:	226441	7654	5481	2173	35.3	24.5	10.8
	1900-ban összesen:	226943	8084	5304	2780	35.6	23.3	12.3
	1896-ban összesen:	224041	8016	5765	2251	35.7	25.7	10.0

A táblázat alig szorul bővebb magyarázatra, de mégis a következőkre hívom fel az érdeklődők figyelmét.

A születési százalék szám 24.3%-tól 36.9%-ig, a halálozási százalék szám 19.5%-tól 27.7%-ig, a szaporodási százalék szám 4.8%-tól 16.4% ig terjed.

A születéseknél a legnagyobb százalékkal

(36.9) első helyen áll a Vasi közép egyházmegye, a legutolsó helyen (24.3) százalékkal a zalai egyházmegye. Mig amannál ezer lélek után 36.9 születési eset fordult elő, addig emennél csak 24.3 a születések száma.

A halálozásoknál a legkedvezőbb arány (19.5) a zalai egyházmegyében volt, a legrosszabb arány

a veszprémi egyházmegyénél (27·7), vagyis arány szerint a legkevesebben a zalai, a legtöbb a veszprémi egyházmegyében haltak meg. A zalai egyházmegyénél azonban a legkedvezőtlenebb szaporodási arányszám (4·8) nem a halálozások nagyságánál fogva, hanem a nagyon kedvezőtlen születési százalék miatt állott elő: míg a veszprémi egyházmegyénél daczára a kedvező születési százaléknak (35·9), a szaporodási százalék a halálozások nagysága miatt leesett 8·2-re. A somogyi egyházmegyénél ugyanezen szaporodási százalék (8·2) van, de nem a halálozások miatt, hanem a kisebb születési aránynál fogva.

A soproni felső egyházmegye mutatja a legmagasabb szaporodási arányszámot 15·3%. Ez egyházmegye legtöbb egyházközségénél kétszer annyi, vagy ennél is több a születési eset a halálozási eseteknél. Ezek között is első helyen áll Balf egyházközség 816 lélekszámmal, 50 szül., 17 hal. esettel. A születési százalék itt tehát 61·2; a halálozási százalék 20·8; a szaporodási százalék 40·4. Utána következik Lajta-Ujfalu 32·4 szaporodási százalékkal és Ágfalva 25·9 szaporodási százalékkal.

A dunáninni egyházkerület táblázata:

Folyó szám	E g y h á z m e g y e	Lélekszám	Született	Mehalt	Több a születés	1000 lélek után		
						szül. %	hal. %	szap. %
1	Nyitrai	54968	2269	1709	560	41·2	31·0	10·2
2	Nógrádi	50540	1457	1116	341	28·8	22·0	6·8
3	Honti	22048	611	538	73	27·7	24·4	3·3
4	Trencsényi	20395	1123	729	394	55·0	35·7	19·3
5	Pozsony megyei	16006	566	379	187	35·3	23·6	11·7
6	Pozsonyvárosi	9843	301	267	34	30·5	25·1	5·4
7	Mosonyi	7488	312	185	127	41·6	24·7	16·9
8	Fehér komáromi	6755	358	244	114	52·9	36·1	16·8
9	Barsi	3261	92	70	22	28·2	21·4	6·8
	1901 ben összesen :	191298	7089	5237	1852	37·5	27·3	10·2
	1900-ban összesen :	189733	7336	4980	2356	38·6	26·2	12·4
	1896-ban összesen :	185216	6823	5170	1653	36·8	27·9	8·9

A születési százalék szám 27·7%-tól 55·0%-ig, a halálozási százalék szám 21·4%-tól 36·1%-ig, a szaporodási százalék szám 3·3%tól 19·3%-ig terjed.

A legkedvezőbb viszonyok tehát a trencsényi, a legrosszabb viszonyok a honti egyházmegyében vannak.

A születéseknél a legnagyobb százalékkal (55·0) első helyen a trencsényi egyházmegye áll, a legutolsó helyen (27·7) a honti egyházmegye. Míg ott ezer lélek után 55·0 születési eset fordul elő, addig az utóbbiban 27·7 a születések száma ezer lélek után.

A halálozásoknál a legkedvezőbb arány (21·4) a barsi egyházmegyében van, a legrosszabb arány a fehér-komáromi egyházmegyében (36·1%). Vagyis arány szerint a legkevesebben a barsi, a legtöbb a fehér-komáromi egyházmegyében haltak meg.

Ha a két egyházkerület táblázatait összehason-

lítjuk azt találjuk, hogy a dunáninni egyházkerületnél, daczára a kisebb lélekszámnak, az arányszámok a születési és halálozási rovatban százalék szerint kifejezve nagyobbak, mint a dunántúli kerületben; vagyis a dunáninni kerületben aránylag többen születnek, de többen is hálnak meg, mint a dunántúli kerületben. Ennek oka a közegészségi viszonyokban rejlik; a dunántúli kerületben jobbak, a dunáninniiben rosszabbak.

Ha végül a két kerületnek a 3 évről kitüntetett számait vesszük szemügyre, azt találjuk, hogy mindkét kerületben a legkedvezőbb év, az 1900. év volt; a legrosszabb az 1896. év. A három év szaporodási százalékait összeadva egy évre ezt az átlag eredményt kapjuk: a dunántúli kerületben egy évre 11·0%, a dunáninniiben egy évre 10·5%.

A bányai és tiszai egyházkerületek jegyző-

könyveiben a népmozgalmi adatok sem egyházmegyénként, sem kerületenként kitüntetve nem lévén, ezen kerületekre vonatkozó hasonló táblázatok összeállításáról le kellett mondanom.

FENYVES EDE.

Klutsovsky Mihály pasquillusa és Bozzay György fátuma.

(Folytatás és vége.)

A címirat és a tartalom szerint Klutsovsky, úgy látszik a Bozzay ügyében tartott második vagyis az április 26-iki közgyűlést akarta ily módon kinyilvánítani és pedig oly célból, hogy az ügyet elaludni ne engedjék.

Legjobbét rontott azonban a dolgán maga Bozzay. Minden bajáért Perlakyt tevén felelőssé, hogy megboszulja, ápr. 28-án a bécsi ágenshez egy vádlevelet irt, melyben püspökének állítólagos excessusait feltárja. Az ágens e vádlevelet nemcsak b. Zay Péter egyetemes felügyelővel közölte, hanem valószínűleg a kir. kancelláriával is, mert csak így érthető, hogy annak másolatát a nemesdömölki apát is hamarosan megkapta.

Báró Zay máj 30-án Vitnyédy kerületi felügyelőtől kért véleményt, megemlítvén, hogy Perlaky püspök szigorúsága miatt más lelkészek is (így Wilfinger János kismányoki, utóbb soproni) többször folyamodnak hozzá. Vitnyédy önérzetes hangon válaszolt, hivatkozva a kerületi elnökség törvényes és pártatlan eljárására s tiltakozva az ágens beavatkozása ellen, kinek nem az a tiszte, hogy az elégedetlen lelkészeket előljáróik ellen bűjtogassa.

Bozzaynak meggondolatlan tette miatt Nemeskéren többé nem volt maradása. A püspök ellen intézett feljelentését további hivatalos eljárás tárgyává nem tették ugyan, de mégis annak kell tulajdonitanunk, hogy gyülekezeti bajait újra tárgyalni kezdték.

Aug. 11-re maga Vitnyédy hívott össze ellene gyülekezeti közgyűlést. Bozzay erről értesülve levélben kérte fel előzetesen Szemerey Sándor gyülekezeti gondnokot, hogy tudassa vele, mivel vádolják. A gondnok egyenesen meg is irta: 1. jó példaadó erkölcsök megmutatásában gyakorta hibáz és 2. a mi legnagyobb, a predikálásával éppen igen ritkán tudja hallgatóit buzgóságra gerjeszteni.

A közgyűlés csakugyan e két vádat emelte Bozzay ellen: 1. Hallgatói társalkodásán és erkölcssein több alkalommal megbotránkoztak és annyira elidegenedtek tőle, hogy semmi reménység sincs a kibékülésre. 2. Lelkészi szolgálatával sokan nem lévén megelégedve, inkább más artikuláris helyekre

járnak el gyónni és predikációt hallgatni s addig nem is csatlakoznak vissza Nemeskére, míg a lelkész állomásán marad. E vádpontok alapján kéri a gyülekezet, hogy püspök úr a szokott módon, helycserével, vagyis Bozzay áthelyezésével segítsen a bajon. A határozatot szavazat többséggel, azután egyhangulag is elfogadták. Az úri nemeség mellett a nép nem juthatott szóhoz.

Perlaky püspök késett a határozat foganatosításával. Csak egy évvel utóbb, midőn a gyülekezet másodszer is megkereste 1779. aug. 31 re idézte meg a Nemeskéren tartandó vizsgálat elő és pedig e kemény szavakkal: „Sub amissione omnis in perpetuum honoris et existimationis legitime Te cito et certifico.“

Egyúttal a püspök a helycsere útját akarván egyengetni már a kitűzött terminus, tehát a vizsgálat és a törvényes ítélet meghozatala előtt ajánlotta Bozzayt a meneshelyieknek. Bozzaynak ez fájt igen nagyon. Holott a püspököt bizonyára jóakarattal és a békés megoldás szándéka vezette. És a meneshelyiek meghívását, mely még az idézés határnapja előtt csakugyan megérkezett, Bozzay vissza is utasíthatta, ha akarta.

Aug. 31-én Bozzay a Nemeskéren megjelent püspöknek és egyházi törvényszéknek röviden és erélyesen felelt meg a citatióra: 1. Az idézés hangja által sértve érzi magát úgy is mint lelkész, úgy is mint nemes ember. 2. Részletezzék, mikor és kiket sértett meg magaviseletével és predikátori hivatalában hol, mikor és miben hibázott? 3. Vádlói törvényesen, tanúkkal és esküvel bizonyítsanak mindent. 4. Engedjenek neki is időt, hogy a közlendő vádakra felelhessen és tanúkat állíthasson. Ezekben Bozzaynak igaza volt. Rövid, erélyes és önérzetes válasza arra enged következtetni, hogy nagyobb vétséget gyülekezetében nem követett el. De elég nagy vétke volt, hogy személye miatt a nagy gyülekezet békéjét megbomlani engedte, annak helyreállításán — úgy látszik büszkesége miatt — nem munkálkodott eléggé s egyházi felsőségét gyanúsította, sértette, illetéktelen helyen fel is jelentette.

A consequentiákat le is vonta. Látván, hogy Nemeskéren nem lesz maradása, még ha perét meg is nyeri, szept. 2-án elfogadta a meneshelyiek meghívását. Még e hó 19-én elmondta a szószékről 36 strófás búcsúzó versét. Jellemző a 17. versszak:

Ne kérdezd, hallgatóm, mért megyek Mentselre,
Nagy gyülekezetből megyek én kisebbre?
Könnýű volna, hídjed, felelni ezekre,
S rövid idő múlva magad felelsz erre.

E czélzást Bozzay emlékiratának utolsó mondata magyarázza meg, hol hurcolkodását említve mondja: „Most már a Superintendens az ötsét fogja Nemeskére betenni.“ És ez a jóslata be is vált. Bozzay utódjául a püspök öcsesét Perlaky Dávidot választották meg 1780-ban. Így a követ-

kezmények látszólag igazolták a gyanúsítást. De kérdés, vajjon Perlaky püspök, midőn Bozzay peres ügyében eljár, tudta-e, hogy kire gondolnak a nemeskériek? Es ha nem tudta, módjában állott-e utóbb, hogy öcsese megválasztását megakadályozza és eként a gyanút elhárítsa magáról?

A püspökről Bozzay súlyos vádját feltételezni nem lehet. Azt sem Vitnyédy, sem az egyházkerület nem tűrte volna. Szerintem a püspök a felforgó esetben öcsésének megválasztását legkevésbé sem kívánhatta, s hogy mégis megtörtént, ez őt sodorta a legkényesebb helyzetbe. Öcsésének nem kellett volna a meghívást bátyja helyzetére való tekintettel elfogadnia. De oly nagy lemondást — egy embernek gyanúsítása miatt — lehetett-e tőle várni?

Ha Bozzay méltatlankodva szól az ő „nemeskéri fátumáról,” azt hiszem, a püspökre nézve is eléggé váratlan és kellemetlen volt ez az eset, a melynek egyéb viszonyok közt csak örült volna.

Hogy a püspök öcsese nemeskéri pap lesz, azt Bozzaynak nem volt nehéz megjósolnia. Mert mint a többi Perlakyak, az is kiváló férfiú volt. Mint megválasztott gergelyi lelkész ment ki külföldre, bejárta egész Németországot és 3 évet töltött Göttingenben. Innen hívták haza a nemeskériek. Később mint komáromi és n.-dömölki lelkész s mint kemenesalji esperes az egyházi irodalom és nevelés terén is kiváló munkásságot fejtett ki.

Bozzay abban keresett vigasztalást és elégtételt, hogy búcsúzásakor a nemeskériek igen igen megsiratták, nemcsak a kezét és orcáját, hanem még a ruháját is csókolták. Menehelyen 1779—91. szolgált s már mint 55 éves férfit hívták meg Kertára. Feljegyzéseit az 1797. telén hagyatta vele félben a betegség vagy a halál.

Az egyház békéjét dülő egyenetlenségekre vonatkozólag méltán idézte Klutsovszky: „Mi és eleink is e féle betegség miatt erőtlenekek vagyunk.”

PAYR SÁNDOR.

Stabat Mater dolorosa.*)

Keresztfán az Isten fia,
Ott zokog, ott sir Mária;
Átkulcsolván a keresztfát,
Lelkét éles tűr hatja át.

Fájdalomnak éles tűre,
Oh, mint vérzik a szív tőle!

*) Ezen remek latin éneket Jacoponus ferenczrendű szerzetes írta († 1306.) Wieland fordította németre (Knapp énekgyűjteményében az 545 sz. a.) Az eredeti latin, német és a kath. magyar fordítást is szemem előtt tartva, eltértem a különben kötelező fordítási hűségtől és szabadon dolgoztam át ez éneket magyarra, szabadon azért, hogy a Mária magasztalásába ne essem s azért, hogy így mi is énekelhessük ezt a szép éneket.

S. K.

Én uram, e gyötrő kintul
A kemény kő is megindul.

Jézus, megsebesítettél,
Én bűnömért Te szenvedtél;
Hadd gyógyuljak te sebeddel,
Sok nagy bűneimet vedd el!

Szeretnek mély tengere,
Add, merüljön lelkem bele,
Hogy én szívem felbuzduljon,
S érted, Uram, lángra gyuljon.

Jézus Krisztus, én királyom,
Ki függsz kínos keresztfádon:
Oltsd lelkembe a te lelked,
Megbocsátó nagy szerelmed.

Mig végszavad elhal lassan,
Bűneimet megsirassam;
Szent véred kiomló árja
Lelkem mossa meg tisztára.

Mint Te, tűrjek és szenvedjek,
Megbocsássak, megengedjek,
Ügyemet Istenre hagyjam,
Szent tetszésén megnyugodjam.

Már Veled megfeszítettem,
Nem én élek, Te élsz bennem,
Aki engem úgy szeretted,
Hogy értem halálra mentél,

Mikor rossz napok jönnek rám,
Sűrű könnytől ázik orcám:
Könny záporán át is lássam
Irgalmadat ragyogásban.

Hogyha eljössz itéletre,
Vigy át engem szebb életre;
Tekints rám irgalmassággal,
S koronázz meg boldogsággal!

Jacoponus után latinból:

SÁNTHA KÁROLY.

BELFÖLD.

A Luther-Társaság irodalmi programja. A Luther-Társaság irodalmi szakbizottsága április hó 14-én tartotta az ezidei gyűlését.

A tárgyalás alapjául Majb a titkár által kidolgozott tervezet szolgált. E tervezet szerint a Luther-Társaságnak 3 irányban kell fokozott mun-

kiadást kifejtetni; a népben a népies kiadványok kiadása által a valláserkölcsei eszméket terjeszteni és ápolni; tudományos kiadványok által a magyar theol. irodalmat fejleszteni; tankönyvek kiadása által az ifjúságot evangéliumi szellemben nevelni. A hozott határozatok a következők:

I. Népies kiadványok.

A népies kiadványokra vonatkozólag a bizottság dr. Masznyik Endre igazgató úr indítványára azt határozza, hogy ezek a kiadványok, eltérőleg az eddigi szokástól, ne mint a családi lap lenyomatai, hanem külön, mint önálló füzetek jelenjenek meg. — A tagok e füzetekből csak azon esetben kapnának egyetmást ingyen, mint tagilletményt, ha a társaság által adandó 30 nyomtatott ív a tudományos kiadványokból ki nem futná s ekkor a hiányzó ivszámot e füzetek pótolnák. Máskülönb e füzetek mindenkinek pénzért árusítandók.

A társaság pénzügyi viszonyait tekintetbe véve e népies kiadványokból egyelőre minden évben 10 nyomtatott ívet ad ki, öt 2—2 ives füzetekben. Ha pénzügyeink megengedik, többet is adhatunk ki. Hogy e füzetek lehetőleg olcsók legyenek, azt javasolja Kovács Sándor theol. tanár úr, hogy a tankönyvvállalat tiszta jövedelmének egy része ezen füzetek előállítására fordítsassék. Az írói tiszteletdíj ivenként eredeti munkánál 40 korona, fordításnál 20 kor.

A népiratok tárgya:

a) Az evang. egyház jóltevőinek emlékezete.
b) Egyháztörténelmi rajzok és elbeszélések népies modorban.

c) Egyházi költemények és mesék.

d) Polemikus iratok.

e) Szociális kérdést tárgyaló fejtegetések. Az „evang. egyház jóltevőinek emlékezete” cím alatt a társaság egy füzetsorozatát akar kiadni, melyben szellemi és anyagi jóltevőinek és nagy papjainak életrajzait közli népies modorban. Ez által a társaság egyrészt háláját rójjá le a jóltevőkkel szemben, másrészt a jó tett követésére buzdítani akarja a hívókat. E füzetsorozat szerkesztésével megbizsa Kovács Sándor és Payr Sándor theol. tanár urakat. Az első füzetek 2—2 ivnyi terjedelemben már a jövő esztendőben jelennének meg.

II. Tankönyvvállalat.

Kovács Sándor theol. tanár indítványozza, hogy a tankönyvvállalat a Luther-Társaságon belül mielőbb megvalósíttassék. S hogy ez a Luther-Társaság tőkájének igénybevétele nélkül lehetséges legyen, ajánlja, hogy az egyes gyűlekezetek részjegyek jegyzésére szólíttassanak fel s az így összegyűjtött tőkével indíttassék meg a tankönyvvállalat. Ezen tankönyvvállalat a Luther-

Társaságon belül mint önálló osztály szerveztessék. A tiszta jövedelemnek egyik része a tankönyvvállalat fejlesztésére, a másik része egyházi irodalmunk ápolására fordíttassék. A bizottság elfogadja az indítványt s a felhívás szerkesztésével Majba Vilmos titkárt bizza meg. Egyúttal azt javasolja a bizottság, hogy a tankönyvvállalat megindításával egyidejűleg sürgettesék meg az egyetemes tanügyi bizottságnál a vallástani tanterv elkészítése is, hogy azon az alapon a tankönyvek megírattassanak. A tankönyvügy hiányos voltára utal Payr Sándor theol. tanár úr is, ki Kapi Gyula soproni tanítóképző intézeti igazgató úr ama kérelmét terjeszti elő, hogy tanítóképezdei vallástani tankönyveink egyáltalában nincsenek.

III. Tudományos kiadványok.

Raffay Sándor rámutatva a Luther-Társaság feladataira, a tényleges szükségre és a jövőre kiható célokra, utalva Luthernek és az ő reformációjának szellemére, indítványozza, hogy a társaság a Szentírás tanulmányozására különös súlyt helyezzen.

Első sorban pedig gondoskodjék egy teljesen tudományos alapokon álló kommentár készítéséről. Addig, míg ilyennel nem rendelkezünk, nem lehet szó sem jó biblia fordításról, sem biblia-theológiáról. A kommentárból szinte ki fog majd nőni a bibliai bevezetés, Jézus élete stb.) Általában a mint az evang. egyház az Iráson alapult, az Irásból kell tovább is élete biztosítékait s táplálékát szereznie. Különösen pedig a Luther-Társaság van itt vezető szerepre hivatva. Ezért azt ajánlja, hogy, mert ez a munka úgyszólván évtizedekre szól, a Luther-Társaság már a jövő évtől kezdve indítsa meg a Szentírás kommentárját, oly módon, hogy párhuzamosan egy új- és egy ó-szövetségi könyvet adjon ki. A kommentárban a jó magyar fordításhoz fűződnék a körülírás, melynél aprólékos történelmi részletekbe, lexikonszerű szó-magyarzatokba bocsátkozni nem szabad, hanem a mai tudományos eredmény szabatos, minden értelmes ember által fel fogható kifejtésére kell szorítkozni.

A bizottság az indítványt elfogadja s megbizsa az indítványozót, hogy a munka tervét részletesen dolgozza ki. A vállalatot előfizetés útján látja megindítandónak. Az ó-test. kommentárt az anyagi erő hiánya miatt egyelőre nem veszi programjába. Munkatársakul a többi theol. tanárokat szólítsa fel.

Dr. Masznyik indítványozza, hogy a Luther-Társaság magasztos céljának megfelelőleg irodalmi programjába vegye fel, hogy nagynevű reformátorainknak korszakalkotó munkáit, valamint az újabbkori kiválóbb theol. műveket fordítsa le és évenként anyagi erejéhez képest adjon ki abból egyet-mást. Hasonlóképen legmelegebben ajánlja a többi theol. irodalmi ágaknak az ápolását s kü-

lönösen a theol. ifjúság számára irandó egyháztörténet, valamint egyéb tankönyvek kiadatását is.

A bizottság az indítványt elfogadja s az indítványozót bizza meg az erre vonatkozó tervezet kidolgozásával, valamint a munkatársaknak a felszólításával.

IV. Dr. Masznyik előadja, hogy a gyülekezeti levéltárainkban nagy kincsek vannak felhalmozódva, de féltui lehet, hogy ha össze nem iratnak, s a gyülekezetek, valamint a lelkész urak figyelmét azokra fel nem hívjuk, nagyon könnyen megtörténhetik, hogy kellő gondozás és őrizet nélkül elpusztulnak. E végből azt indítványozza, hogy a Luther-Társaság kérje meg a főt. püspök urat, hogy azok a nagytiszt. espéres urak útján rendeljék el a gyülekezeti levéltárakban őrzött okiratoknak, valamint a multból megmaradt érték tárgyaknak, mint kehely, ostayartóknak az összeírását s ezen jegyzéket küldjék be a Luther-Társasághoz. Ezen jegyzékekből a történetíró könnyen tájékozódást nyer az iránt, hogy az egyes korszakokra vonatkozó okiratokat hol keresse?

A bizottság az indítványt elfogadja, s a felhívás szerkesztésével P a y r Sándor theol. tanár urat bizza meg. Valamint javasolja, hogy a nagyon értékes okiratok az egyetemes levéltárban helyeztessenek el.

V. Népünk vallásos érzületét, valamint szép-érzékét nagyon fejlesztenék azok a művésziesen kiállított confirmatioi, születési és esketési emléklapok, valamint történeti képek, melyek külföldön annyira el vannak terjedve, de sajnos nálunk alig ismertek. Azért a bizottság kimondja, hogy minden Luther-társasági gyűlésen, valamint az egyetemes gyűlés alkalmával ily képsorozatokat közszemlére bocsáttassanak s árusíttassanak.

VI. Dr. Masznyik Endre indítványozza, hogy a Luther-Társaság hasson oda, hogy az irodalmi szakbizottság ülésére az iskolafentartó testületek, valamint az egyházmegyék a kebelükben levő irodalmi, bizottsági tagok közül egyet hivatalosan küldjenek ki, azok úti költségét térítsék meg, mert csak így remélhető e bizottsági üléseknek a látogatottsága. Ezen indítványt még kiegészíti R a f f a y Sándor azzal, hogy a felránduló tagok részére vasúti féljegy eszközöltessek ki. Mindkét indítványt a bizottság elfogadta. Ezzel az ülés véget ért.*)

M a j b a V i l m o s, titkár.

* Igaz örömmel üdvözlöm a Luther-Társaságot ezen az ösvényen! Teljes mértékben méltánylom az irodalmi társaság fontosságát az egyh. és vall. téren, régtől fogva hirdetem szükségét az élénk irodalmi és társadalmi tevékenységnek; ebben példát éppen a Luther-társaságtól vártunk. Elmondtam kifogásaimat őszintén annak idején a miatt is, hogy a társulat működése nem felelt meg a várakozásnak, el fogom mondani ezután is, ha ok és szükség lesz rá; épen oly őszintén és az ügy iránti szeretetből elmondom most, hogy a mostani határozatokat örömmel üdvözlöm, de ne maradjanak határozatok, hanem fogamatot kell szerezni nekik. Akkor azután megérdemli a társaság az egyházközségek és egyesek melege pártolását!

Pályázati hirdetés. A hódmezővásárhelyi állami óvónőképző-intézet I. osztályába az 1903—4-ik tanévre 40 oly növendék vétetik fel, kik életük 14-ik évét betöltötték, de a 40-et meg nem haladták és ép testalkatúak, jó zenei hallásúak, s a polgári leányiskola IV-ik, vagy a felső népiskola II-ik osztályát sikeresen bevégezték. A felveendő növendékek, bejárók, vagy bentlakók. A bentlakók lehetnek: ingyenes, féldijas, vagy egész dijas növendékek. Egész díj egy évi teljes ellátásért 200 kor., fél díj 100 kor., Ezenkívül tankönyvekért és felszerelésért 72 kor., mely utóbbi összeget az ingyenes növendékek is lefizetni tartoznak. A félével iránt való folyamodványok a nm. vallás- és közokt. Miniszter úrhoz czinesve f. é. május hó 31-ig alulirt igazgatóhoz küldendők. A folyamodványhoz esatolandó: keresztlevél, iskolai bizonyítvány, a III. és IV. osztályról, vagy ha a folyamodó még iskolai növendék, az illető igazgatóságtól látogatási bizonyítvány, továbbá családi értesítő, erkölcsi-, orvosi-, véd-himlőoltási — és szegénységi bizonyítvány. A nem magyar nyelvű bizonyítványok hiteles magyar fordításban melléklendők. Pontos lakáscím szükséges. Felvehető 5 ingyenes 8 féldijas és 8 egész dijas bennlakó, és 19 bejáró növendék. Az utóbbiak közül 4 en 100—100 korona segélyben részesülnek. Hódmezővásárhelyen, 1903. évi április hó 22-én. Steinitzer Vilma, állami óvónőképző-intézeti igazgató.

Felügyelőválasztás. Az orosházi egyház f. hó 25-én tartott gyűlésén felügyelővé egyhangulag, újból Bulla Sándor eddigi felügyelőt választotta meg.

Az eperjesi ág. hitv. ev. theologiai belmissiói egyesület 1903. április hó 29-ikén a magyarországi prot. theologusok konferenciája alkalmából vallásos estélyt tart, melynek műsora: 1. „XXIV. zsoltár“ 2. „Megnyitó:“ tartja Mayer Endre egyes. elnök. 3. „A hitetlen,“ írta id. Kemény Lajos; szavalja ifj. Kemény Lajos ev. theol. 4. „Oszti dal“ 5. „Felolvasás:“ tartja Harsányi Pál ev. ref. theologus Debrecenben. 6. „Large“ 7. „Szavalt;“ 8. „Luther diadalméneke;“

Egyházi közgyűlés. A Deák-téri gimnázium disztermében tegnap este tartotta évi közös közgyűlését a pesti ágostai hitvallásu evangélikus magyar és német egyházközség. M á g ó c s y - D i e t z Sándor dr. egyetemi tanár, iskolafelügyelő elnöklésével. Az egyháztanács évi jelentése konstatalja, hogy a templomépítő-alap 627.178 koronára szaporodott. Minthogy pedig a Károly-kaszárnyának központi városházzá történt átalakítása folytán a Deák-téri templom építése dolgában évtizedekre terjedő szünet állott be, a közgyűlés az egyháztanács javaslatára elhatározta, hogy az új főgimnáziummal kapcsolatosan a városligeti fasorban nyolczszáz hallgatóra berendezett új templo-

mot épít. A közgyűlés jóváhagyta a templom és a gimnázium építésére megvásárolt telkekre vonatkozó adásvételi szerződést. Az elnök bejelentette, hogy az új főgimnáziumi épület építő alapja javára eddig 60 070 koronát gyűjtöttek.

A pesti ág. h. ev. magyar és német egyházgyülekezet 1902 i. jelentése szerint a fizető egyháztagok száma csökkent, mert míg 1901-ben 1200 tag járuléka 10,494 koronát tett ki, addig 1902-ben a tagok száma 1136-ra, ezeknek járuléka pedig 10,037 koronára csökkent. Szép adományokat kapott a gyülekezet: Weisz Zsigmondné, elhunyt fia emlékére 1000 k. ösztöndíjalapítványt tett; az 1874-ben érettségét tett tanuló hálaújra kifejezése jeléül 2000 k. alapítványt tettek ösztöndíjra; dr. Králik Lajos volt felügyelő pedig 4000 koronás ösztöndíjalapot adott be, stb. A teaplomépítési alap 627,178 k. A gimnázium új épületének telke 193.000 koronába került, ugyanott 800 hallgatóra templomot is épít a gyülekezet. A hitoktatói testület által vallásoktatásban 2991 tanuló részesült. Bevétel volt 76,202 k., kiadás 79,868 k. Az önkéntes adományok az új templomra meg főgimnáziumra nagy összegre rugnak s néhány családtag nagy áldozatkészségéről tanúskodnak.

A magyarországi protestáns theologusok 1903. április 29 és 30-án Eperjesen a Kollégium dísztermében tartanak konferenciát. Műsor: I. 1. Április 29-ikén d. u. 2 órakor a prot. theologus szövetség alapszabályainak kidolgozására kiküldött bizottság ülése. 2. D. u. 5½ órakor belmissziói vallásos estély: felolvas Harsányi Pál debreceni theologus 3. D. u. 7 órakor alakuló közgyűlés a kollégiumi I. sz. teremben. II. A) Április 30-ikán reggel 8 órakor nyilvános istentisztelet az ág. hitv. ev. templomban Kiss Dániel pápai theologus imádkozik. Czinkóczy János pozsonyi theologus prédikál. B) A konferencia tárgysorozata: 1. A konferencia megnyitása dr. Szilávik Mátás theol. dékán, díszelnöktől. 2. „Részletek Eperjes reformációjából.“ Előadó Deák János eperjesi theologus. 3. „A theologia s a természettudományok jelen állása.“ Előadó Ágoston Sándor budapesti theologus. 4. „Mit kívánnak társadalmunk újabb szellemi irányzatai (socialismus stb.) a protestáns lelkésztől?“ Előadó Kun Zoltán sárospataki theologus. 5. „Milyen legyen a theologiai hallgatóknak belmissziói tevékenysége?“ Előadó Kádár Géza kolozsvári theologus. 6. A magyar prot. theologusok szövetségének alapszabályai. Előadó a kiküldött bizottság leendő megbízottja. 7. A külföldi ösztöndíjak ügye (Halle.) Előadó Németh Károly soproni theologus. 8. Kónya Gábornak, a „Közöny“ feletős szerkesztőjének beszámolója. 9. Szerkesztő választás. 10. Beszámolások az egyes akadémiák részéről az általuk végzett belmissziói s

azzal rokon munkákról. 11. Jelen gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére bizottság kiküldése. 12. Esetleges indítványok s a konferencia berekesztése imával. III. Május 1-jén — kedvező idő esetén — kirándulás Bártfára és a zborói várra.

A vármegyei tisztviselők is fizetésemelést követelnek. Tervük szerint az aljegyző kapna 3600, 4000, 4400, 4800, 5400, 6000 koronát, a főszolgabíró 3600, 4000, 4400, 4800, 5400, 6000 koronát, azonkívül 600 kor. pótlékot, mely a nyugdíjba beszámítható, az alispán 6400, 7200, 8000, 10.000 koronát. Pedig ezeknek a tudományos képzettsége nem is nagyobb, nem is költségesebb, mint a protestáns lelkészeké, a kiknek kezdő és végző fizetése 1600 k., tehát 2000 koronával kevesebb, mint az aljegyző kezdő, 3400 koronával kevesebb, mint az aljegyző végző fizetése; 4800 koronával kevesebb, mint az alispán kezdő, 8400 koronával kevesebb, mint az alispán végző fizetése. Ehhez sem kell magyarázat.

A pesti evangélikusok gyűlése. A pesti ágostai hitvallású evangélikus magyar egyházközösség f. hó 8-án tartotta ez évi közgyűlését dr. Wagner Géza világi és Horváth Sándor lelkész egyházi elnöke alatt. Dr. Wagner elnöki megnyitójában röviden hivatkozott az elmúlt év fontosabb eseményeire és felhívta a híveket az egyház iránt való kötelességeinek szorgosabb teljesítésére. Horváth Sándor lelkész terjesztette ezután elő jelentését a lefolyt évről. A magyar és német egyház költségeloirányzatában összesen 9470 korona hiány mutatkozik. E hiány fedezése nagy vitára adott alkalmat, a közgyűlés elhatározta, hogy az egyházi adó behajtását erőteljesen szorgalmazni fogja s ha nem sikerül, úgy a fővárostól nagyobb segílyt fognak kérni. Az új főgimnázium és templom építésére a kormány 300,000 korona segílyt szavazott meg, a melyből a városligeti fasorban egy 1308 négyszögölnyi területet szereztek meg. Az építési költségvetést 800,000 koronában állapították meg s az építési tervpályázaton, melyeket a mai közgyűlésen bemutatnak, az első díjat Schodits Lajos, a másodikat Meinig Arthur, míg a harmadikat Schubert és Hübschl építészek nyerték el.

Jó tanács. Mindazoknak, kik pázsitot akarnak létesíteni, ajánljuk, hogy szerezzék be Mauthner Ödön cs. és kir. udvari magkereskedéséből Budapesten a „Sétatéri“ vagy „Margitszigeti“ fűmagkeveréket. Ezeket már 29 éve szállítja Mauthner Budapest és a Margitsziget oly bánulatra méltó és gyönyörű sétatéri részére.

KÜLFÖLD.

Németország. Jezsuita-ügy. Gróf Bülow kancellár az ismeretes jezsuita-ügyben oly nyilatkozatot tett, a mely méltán kihívja a német prot. sajtó kritikáját. A nyilatkozatot megütközést keltő része ez: „... Abban a nézetben vagyok, hogy a német birodalom felekezeti viszonyai, nem teszik többé szükségessé, hogy némely állampolgárokat azért, mert a Jézus rend tagjai, a birodalom területéről száműzettesenek... Hiszem, hogy az általános állam és birodalmi törvények elegendők lesznek a két keresztyén hitvallás közötti felekezeti béke biztosítására stb.” (A birodalmi kancellár aligha ismeri jól a történelmet, vagy csak saját hazájának történetét is, különben tudhatná, hogy az „általános állam- és birodalmi törvények” soha és sehol sem voltak elegendők a Jézus társaság tagjainak megfélemezésére, és hogy valamely ország a maga politikai és egyházi békéjének fenntartása, a békés haladás és fejlődés biztosítására jobbat nem tehet, mint kizárni a maga területéről az állam felforgató elemeket.) — Hogy mennyire nem elegendők azok az általános törvények a felekezeti béke fenntartására és hogy jobbat, mint a jezsuitákat az országból továbbra is kiutasítani, nem tehet a német kormány sem, mutatja a trieri érsek Korum esete, a ki február 15-én a város összes kath. templomaiban oly rendeletet olvastatott fel, mely a kath. szülőknek az absolutio megtagadása mellett megtiltja, hogy leányaikat az állami felsőbb leányiskolákba küldjék, mert azok „rosszak” és „ártalmasak.” (Rómát soha sem lehet kielégíteni, mindig többet kíván. Most követeli az iskolát. Németországnak új és talán nagyobb kulturharczra van kilátása, mint a 70-es években. Nem kétlünk, hogy megállja, de heves küzdelmek árán.)

A reform-katholikusok elleni harc tovább folyik. Ujabbán a regensburgi és münchen-freisingi püspökök pasztori körleveleiben fordultak el. Ezzel szemben érdekes, hogy a heidelbergi egyetem 700 hallgatója az egyetemi prorektornak átnyújtott emlékiratban tiltakoznak „a szabad tudományos kutatás ellen az utóbbi időben elhangzott támadások és azon mód ellen, melylyel az érseki kuria és a neki engedelmes sajtó, akadémiai tanárainknak tekintélyét a nép között rendszeresen aláásni törekszik.”

A francia Loisy abbé „Az evangelium és az egyház” szerzőjét, a maga igazolására Rómába idézték. Az abbé nem ment el. De ha a hegy nem megy Mohamedhez, akkor Mohamed megy a hegyhez — Vigouroux abbé, a biblia egyesület francia tagja Franciaországba utazott. L. abbé aligha meg nem ijed, mert időközben hevesen támadta Harnackot, a mi bizonyára ajánló levélül szolgál neki. (Igy írja a W.)

Bajorországban az ultramontanizmus ismét „ütni” akar egyet az evang. egyházon az által, hogy meg akarja neki tiltani azt, hogy lelkészei exkommunikált katolikusokat eltemethessenek, mivel ez szerinte illetéktelen beavatkozás a katolikus egyház büntető jogába. — Jezsuita lóláb! Azelőtt az exkommunikált katolikus nem tartozott többé a katolikus egyházhoz, — most, hogy az evang. egyházat támadhassák, az exkommunikáció daczára mégis magukénak követelik azokat is, a kiket maguk kirekesztettek az egyházból.

Olaszország. Szinte hihetetlen, hogy az ultramontanok pápa-dicsőítése micsoda abszurdumokhoz vezethet és vezet tényleg. A „Wartburg” néhány szemelvényt közöl egy beszédből, melyet az „Unità Cattolica” szerkesztő kiadója, a kath. ifjak egyletében Florenzbén a minap tartott. Kuriózun kedvéért álljanak itt a következők: „Mi katolikusok ellenben örvendezve látjuk és valljuk, hogy a legfőbb lény testet ölt, beszél, gondolkozik és ítél mint Péter, a ki tovább él a római pontifikátusban.” (A pápa Isten inkarnációja!) „... A pápa az igazság, mert annak vikáriusa, a ki mondá: „Én vagyok az igazság.” A mi lelkünk örvend, hogy így megsemmisül a Te (a pápa) lelked által, a mely nem embernek lelke, hanem magának az Istennek tudománya. De mi nem hihetünk őszintén az igaz és élő Istenben, ha Benned (a pápában) nem hiszünk, a ki a földön a fenséget, a tanítói hivatalt és Istennek győzhetlenségét elénk állítod”... „Csak akkor leszünk szabad néppé, ha a pápa egészen szabad lesz, ha a mi szeretetteljes, gyermeki vak engedelmességünknek többé semmi akadály nem áll útjában...”, ha a mi népünk élete egy folytonos imádság-hymussal lesz, a Krisztushoz, az ő földi vikáriusa személyében.” (Kuriosum, de következetes.) A pápa valóságos Dalai-Láma! (Szegény katolikusok!)

Németország. A porosz urakháza, mint a múlt évben, úgy most is — a theologiai tudományok szabadságáról szóló érdekes vitának volt színhelye. Örvendetes dolog, hogy a teológiát, mint tudományt szabadságában korlátozni óhajtó törekvések, a minők Luther hazájában is az újabb időben elég sűrűn felmerültek, a jobbak meggyőződésén mindedig hajótörést szenvedtek. A tanzsabadságnak mindennemű korlátozása a protestantizmus szellemével annyira ellenkezik, hogy csak veszélylyel járhat. Tévedések voltak is, vannak is, de a szabad tudomány tévedése, csak szabad tudomány által szüntethető meg. Ily értelemben védelmezték a theologia tanzsabadságát, a kultuszminiszter, Schmoller és Löhning tanárok és Dryander generálsuperintendens. Schmoller tanár többek között ezeket mondotta: „A tudás és hit nagy harca uralja az egész világtörténetet,

termékenyítő eszköze ez a mi lelki, kedélyi, vallási fejlődésünknek. Elnyomni azt nem lehet, e dolgokban a belső fejlődés bizonyos szabadságának kell uralkodnia és mindenekelőtt be kell valtanunk, hogy a mi evang. egyházunk, a szabadság ezen álláspontján áll és hogy egyházunk ezen állásponttal áll vagy esik . . . Ha e szabadságát elveszjük, csak egy marad hátra: visszatérni a katolikus egyház kebelébe! Ez az egyedüli valóban következetes út, ha korlátozni akarjuk a szabadságot. De ha reformátoraink szellemében szabadok akarunk maradni, úgy tűnünk kell egy szabad theologiai tudományt is. stb.“

Franciaország. „A római egyház a maga mechanizmusával és üzleti vallásosságával — az igaz vallásnak megrontója.“ Ezt az igazságot ismét alkalmunk van tapasztalni azon „búcsúlevélben,“ melyet F. B. Piétrie lelkész püspökéhez intézett. P. a kath. vallást az istenség megsértésének tartja, erkölcstelennek és gazdasági szempontból veszedelmesnek a társadalomra. Tapasztalta, hogy mint lelkész nem volt egyéb, mint durva tévtanok és a görögök és rómaiakra emlékeztető mythosok terjesztője. Ugy találta, hogy nem egyéb, mint egy nagy dervishad egyik tagja, a melynek nyomorult álszenteskedése, szemérmetlen kapzsisága, lelkiismeretlen kizsákmányolási ösztöne és nyílt csalásai még gyűlöletesebbek azon dogmáknál, melyeket prédikálnak és azon piszkos erkölcsnél, a melyet az egész világra reá akarunk kényszeríteni. Azt hitte, hogy — mint lelkésznek kötelessége leendő, tehetségéhez képest a honszeretetet és a békét . . . terjeszteni és táplálni. E törekvésénél az egész magas és alacsony klerus rosszálását kellett tapasztalnia, a ki átokkal ajkán, minden hangnemben arra tanította, hogy minden előtt a pápa, tehát idegen uralkodó, a Vatikán királya, hű szolgálójának kell lennie stb. stb. Majd így folytatja: „Midőn a püspök felavatott, nem fedte fel előttem a keresztyéntan ezen örültségeit, és nem világosított fel ezen embertelen utasításokról és hazaellenes kötelességekről . . . Az egyház kegyetlenséget követett el velem szemben, a mikor a mennyel kecsegtetett és a pokollal ijesztett, életemből 14 évet elrabolt . . . Soha sem bocsáthatok meg neki.“

Franciaország. Combes miniszterelnök a kamara legutóbbi határozata értelmében tudtára adta a püspököknek, hogy a kongregationális lelkészek az igehirdetés tisztéből teljesen kizárandók.

A „Köln. Volkszeitung“ (hasznos a mi magyar „Alkotmányunkhoz“) a következő módon támadja az „Evang. Bund“-ot: A „Bund“ legnagyobb ellensége a felekezeti békének ép úgy, mint minden egészséges erkölcsnek (1) legnagyobb ellensége a mi népünknek. — A mióta fennáll, versenyzett a socialismussal, a tekintély és kultúra aláadásában. Ilyen „szövetség“ és a socialismus

azok a veszélyek, a melyek hazánkat fenyegetik.“ Felebaráti szeretetében még jó szolgálatot vélt tenni evang. testvéreinek (1) a midőn a „Bund“-ban rejlő veszélyekre figyelmessé teszi, a mely minden gyűlésén és gyűlésen kívül is a „polgárság, a törvény és annak intézményei ellen mozgósít.“ — Maga is beismeri, hogy talán túlerős ítélet, de azért érthetőnek tartja, hogy az egyház (természetesen a katolikus) barátja és védelmezője ily szavakra fakadhat „történetünk átka“ ellen: „Az apostoloktól nem örökölték mást, mint az erszényt és a Júdás csókot és nem mások ők, mint a mi Istenünk udvari bohócjai.“ — „Felekezeti és politikai béke és egyetértés, igazságérzet és paedagogiai tekintetek parancsolják a felekezeti békétlenség e gárdájának elűzetését“ stb. (Mi csak azt jegyezzük meg ehhez, hogy tökéletesen igaza van a K. V.-nak, sőt még jóval erősebb kifejezések sem lennének túlzottak — azzal a csekély különbséggel, hogy az „Evang. Bund.“ helyére mindenütt „jezsuiták“ teendők.)

Hajts Bálint.

IRODALOM.

A „Cirkevné Listy“ f. évi 3. s 4. márciusi s áprilisi számában mutatóvány van dr. Vlcsek Jaroslav „A cseh irodalom története“ című művéből „Protestantismus a tótságán, Krman, Jakobei, Ambrózi, Bahyl, Běl“ cím alatt (A művet kiadta Prágában a cseh filologusok egyesülete); „Nemcsak kenyérrel“ cím alatt szerző említvén, hogy az állami újabban hathatós segélyben részesíti ev. egyházunkat gimnáziumok, tanítók, közalap stb. gyámolításával, kijelenti, hogy e segítségre az egyház rá is szorul annál is inkább, mert pld. az ev. gimnáziumok tanulóinak csak 43 % a evangélikus; az állami segély azonban nem arányos a r. kath. egyház javadalmazásának nagyságával. Felveti azonban cikkező a kérdést: „Vajjon ez állami segítségnek meg van e az áldása.“ Lendüle az egyházi, iskolai, belmissiói, irodalmi népelet? Sajnos, hogy nem. Egyházunk állapota évről-évre rosszabbodik; bent és kint hanyatlás. Bent a világiasság és testvérölő politika miatt bizalmatlanság, hidegség, kedvetlenség, egyenetlenség, kint pedig a régi s új ellenség támadása. „Kívül harczok, belül félelmek“ (2 Kor. 7. 5.) . . . sérelem, panasz hangzik mindenfelé. Egyházi lapok, konventi elnökök egyházunk sirja feliratáról beszélnek, hiveink száma egyre fogy, úgy, hogy már a külföld is azt mondja (olv. Der alte Glaube 3 sz.). „Magyarországon a lutheránus egyház, kivéven a tótságot, mintha majdnem elveszett volna, mert győtri a magyarismus s elárulgatja gyöngéd unionismus.“ Ime így áll a

dolog s így állunk — úgymond cikkiró — az államsegélyek ez idejében! — Ha ez így megy tovább, akkor inkább el az állam pénzével (Acta 8. 20.) Nekünk hitre s háromszor is hitre van szükségünk, élő, igaz hitre, s Idvezítőnk iránti szeretetre, keresvén minden előtt az Isten országát s annak igazságát.* ¹⁾ E vezércikkkel hasontárgyú a 4 ik számban az „Egybevetések” című cikk, melyben szerző foglalkozik az „Ev. Egyh és Iskolá”-ban megjelent cikkével Veres Józsefnek, ki az ev. lelkészek nyomorúságos fizetéséről festett hű képet; — szerző osztózik Veres felfogásában, eredményt azonban nem sokat vár, mert egyházunkban — úgymond — a politika s annak ev. oszlopai mindent elrontanak, mindnyájan — még Verest sem véve ki — a liberalizmus zsoldosai s tolják annak szekerét.²⁾ Lekötik továbbá a figyelmet a több rendbeli történeti fejtegetései Igy Kovalovszky ir „A lip-tói esperesség és Lány Illés superintendenciális pecsétjé”-ről s kimutatja, hogy előbbi készült 1575-ben eredetileg (s nem 1707-ben.) a sup. pecsét készítésének ideje pedig 1610. Ugyanezen régi esp. pecsét keletkezése történelmével kapcsolatosan szól a legrégebb „leges”-ek és artikuli” król a mi ev. egyházunkban, mikor az még, bár a különállás némi elemeivel s részeivel, egészben azonban — a r. kath főpapság joghatósága alá tartozott. Azon 1575 ik évi esp. pecsétet is Selegdy Miklós esztergomi nagyprépost, kanonok s vikárius engedélyezte Duchon Boldizsár ev. archidiakonus s társainak, vagyis beleegyezett abba, hogy az elveszett régi helyett (tehát volt még régiebb!) új esperességi avagy fraternitási pecsétet készíthessenek 1575 ben a lip-tói kontubernium számára. — Bottó is folytatja mindkét számban „A magyarhoni evangélikusok joghatósága s önállósága kezdetéről” című történetjogi tanulmányát s szól a zsolnai (1610,) szepesváraljai (1614,) semptei (1622,) rozsahegyi (1707,) s a pesti zsinat egyházi jogi s történeti tanulságairól összehasonlítván közbe-közbe a multat a jelennel s befejezőleg egyházi részről nagy jogfeladatnak minősítvén a nagy-rőcei s turóc szent-mártoni ev. iskoláknak állami beavatkozással történt bezárását. Az „amerikai tót evangélikusok egyházi életéről” részletesen ir Engler, megemlékezvén ez élet fő mozzanatairól: kereszteleés, esketés s temetés-ről. Végezetül olvasható az anyagilag s szeilemileg virágzó „Tranoscus-egylet” évi beszámolója.

K r u p e c I s t v á n.

Magyar Allam. „Észhethetikailag bizony nem a legszebb a hymnus szövege s meg sem közelíti

¹⁾ A tisztességes fizetés talán csak nem teszi lehetett lenné a hitet? Veres.

²⁾ Zsoldosai? Ugyan mi értelme akar ennek lenni? Csak nem gondolja, hogy engem megfizet a liberalis kormány azért, mert az 1848. XX. t. cz. életbeléptetését sürgetem? Liberalis, hiszen protestans nem is lehet más, mint liberalis.

V e r e s.

a Szózatot. Mégis a Szózatot több protestáns iskolában nem engedik énekelni, mert költője katolikus volt” (Elvárjuk a M. Á.-tól, hogy megnevezze azokat a protestáns iskolákat, a melyekben nem engedik énekelni a Szózatot, még pedig azért, mert költője katolikus volt! Előre is kimondjuk, hogy ilyen protestáns iskola nincs! Csak a M. Á. ráfogása ez, hogy leplezhesse a jezsuita eljárást, mely szerint azért nem énekelik a hymnust, mert költője protestáns volt. Nem is oly régen mondotta egy r. kath. pap-író, hogy Arany János költészete — ponyvairodalom; persze, hiszen protestáns! Bevizsik ezek a felekezeti gyűlöletet a költészetbe is, a tudományba is! Azonfölül álnokul még a protestánsokat gyanúsítják azzal, a mit ők maguk tesznek. Hát csak elő a nevekkel: melyek azok a protestáns iskolák? Ha meg nem nevezi őket, akkor eljárása egyszerű csúnya rágalom!)

Biblia és Babylon Delitzsch Frigyes világhírű felolvasása immáron magyar fordításban is megjelent. A mivel magyar közönség bizonyára hálával fogadja az Athenaeum legújabb kiadványát, mert hisz olyan munkát juttat véle kezébe, melynél nagyobb szenzációja nincsen az újabb tudományos irodalomnak. Alig néhány hónapja hangzott el Delitzsch felolvasása és ma már egész könyvtárra rug azoknak a kisebb nagyobb munkáknak száma, melyeket mellette és ellene irtak. Valóságos bombaként pattant a theologusok táborába. Az emberiség legnevezetesebb és legszentebb könyvét veszi Delitzsch a tudomány mikroszkopján vizsgálát alá és kérlelhetlen objektivitással igyekszik a szentírásban az ősi babyloniai kulturának, ethikának hatását kimutatni. Állításait, négyezer éves faragott és írott emlékek adataival támogatja. Évezredek óta örök álmodó törvényhozókat támaszt fel halottaikból, hogy szerzői jogukat érvényesítsék Mózes könyvének nem egy nevezetesebb és a modern ethika alapjának ismert tételével szemben. Delitzsch irtózik a frázistól, a hamis következtetésektől, hallgatóinak és olvasóinak hű másolatban mutatta be azokat az emlékeket, a melyek meggyőződését megérlelték. És ott vannak ezek a másolatok a magyar kiadásban is, még pedig a leghűbb és legművészebb reprodukcióban! Döbbenet fogja el a szemlélőt ezeknek a rég leltűnt évezredek megelevenedő emlékeinek láttára, ennek az arányaival széditő és régen sirba szállt kulturának bámulatában. Sokáig, nagyon sokáig fog húzódni az a per, a mely Delitzsch és a theologia között megindult, de akár hogy is dül el, kétségtelen, hogy Delitzsch könyve a legelvezetesebb, a legelmemozdított és a legtanulságosabb olvasmányok egyike. A magyar fordítás ára 1 kor. 20 fillér.

Washington György amerikai módon nőtt. 16 éves korában már maga kereste kenyerét mint mérnök. Rajzhoz és számoláshoz értett a legjob-

ban. Pontos és kimért volt. A nyugati vidékek néptelen birtokait kellett felmérnie, ott ismerkedett meg az indiánus élettel és hadviseléssel. Ezekben oly bölcseséget és bátorságot tanusított, hogy ő volt a franciák ellen a virginiai csapatok fővezére. Korán megházasodott és Mont-Vermontban élt, lovagolva, vadászva, vidáman úri módon. Abban is amerikai volt, hogy szerette a hasznat. Nem pazarolt, mindig megóvta érdekét, megvédte jogát s gúnyval emlegette a tüntető önzetlenséget. A nyugalmas élet és a becsületesen végzett hazafi kötelesség nem csábították nagyravágyásra s mikor mindenki attól tartott, hogy óriási tekintélyével a sereg élén magához ragadja a hatalmat, sértésnek nézte még a feltevést is s mihelyt megkötötték a békét, lemondott a fővezérségről és haza ment Vermontba családjához, hogy a régi módon éljen tovább. Jellemének azt a nagy tisztaságát, józan és nyugodt egyéniségét sokszor össze szokták hasonlítani Deák Ferenczével. Amerika minden esetre köszön neki annyit, mint mi Deáknak. Washingtonról szól a Nagy Képes Világtörténet most megjelent 181. füzeté. Egy füzet ára 60 fillér, egy kötete díszes félbőrkötésben 8 frt. Kapható minden hazai könyvkereskedésben, s részletfizetésre is a kiadóhivatalban: Révai Testvérek Intézet Budapest, VIII. Üllői-út 18.

ÜZENETEK

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozunk.

H. J. A februárban küldött 9 k. a múlt évre kellett, sőt még így is maradt múlt évre hátralék 3 k. Szívesen várok, mert most már tudom, hogy a lapot jártni kívánja továbbra is. — **M. N.** Nézetem szerint rendes tisztújításkor az egyházmegyei minden tisztviselőnek lejár a megbízatása, tehát azé is, a kit időközben választottak meg. A választás csak a hátralevő időre szólhatott. Ha tehát p. o. esperessé nem az általános tisztújításkor, hanem — teszem az előbbi esperes halála után — időközben választottak valakit, annak ez a megbízása csak a rendes, általános tisztújításig tart. Tessék az analogiát venni a megyénél, ott is általános választáskor minden hivatalt újra töltenek be, tehát ha p. o. főszolgabíró lett valaki egy év előtt: választás alá kerül, pedig a szolgabíró is 6 évre választják. Ott szó sem lehet arról, hogy új választás nélkül folytathatná működését, — mert ott megtartják a törvény rendelkezését. Ha van egyházi téren ezzel ellenkező eljárás: az törvénytelen. Tegyen róla, a ki új választás nélkül folytatta működését, lemondás által új választást idézzen elő ha pedig ezt nem teszi, s ragaszkodik hivatalához (a mi szinte hihetetlen és érthetetlen, de a mi közgazgatási közönyünk mellett még sem lehetetlen) tegyen róla az egyházmegyei közgyűlés. Ténne is

kell, mert az ilyennek működése törvénytelen, ha tehát esperes vagy egyházmegyei felügyelő: akkor elnökösködése, rendelkezése törvénytelen. Ilyen vizsgáléseket nem szabad eltűnri. — **S. K.** Szívesen várok. — **G. M.** Szívesen várok; de másként nem járhattam el, mert végre is tudnom kell: kik akarják a lapot tartani, kik nem. Sokszor előfordult, hogy egész éven át elfogadják a lapot, az év végén pedig megtagadják a fizetést azon ürügygyel, hogy a folyó évre külön nem rendelték meg. Ha pedig nem küldöm megszakítás nélkül az olyannak, a ki még nem fizetett elő: akkor meg az haragszik meg, hogy miért nem bizom benne. Most is igen sokan nem váltották ki az utánvéts levelet, de egy sort sem irnak, hogy küldjem-e nekik tovább is a lapot vagy se. Bizony keserves dolog mi nálunk egyházi ügyet szolgálni! Több esetem van, hogy az egyház fizeti a lap árát, s a lelkész mégis évekre elmarad a díj beküldésével, csak pör útján tudom a tartozást behajtani! Rettenetes a közöny! — **K. M.** Szívesen! — **S. K.** Köszönjük.

Pályázat.

Az újonnan szervezett iloki ág. hitv. evang. missiói

lelkészi állomásra

pályázat hirdettetik. A lélekszám Ilokon 500 és a vidéken szinte 500. Istentiszteleti nyelv a tót, részben német is. Fizetés 1600 korona és a stóllák Felhivatnak mindazok, a kik ezen állomásra pályázni szándékoznak, hogy az okmányaikat 1903. évi június 15-éig hozzám juttatni szívesek legyenek. Neudorf Vinkovei 1903 apr. 28.

Abaffy Miklós,

10. 1-1

horv. szlav. esperes.

Jobb és megbízhatóbb!

magvakat

olcsóbban sehol sem kapni, mint

F á b i á n B é l a

magkereskedésében

Budapest, IX. ker., Üllői-út 73. szám.

Arjegyzéket kérjünk.

20. 6-6

Pályázat.

A pozsonyi ág. hitv. evang. államilag segélyezett lyceumnál a jövő 1903—1904. iskolai évvel az állammal kötött szerződés értelmében egy állandó

segédtanári állás

töltendő be, mely a lyceummal szerves összefüggésben álló középiskolai internátusban rendszeresített alprefectusi állással van egybekapcsolva. Mint segédtanár a megválasztott a lyceumban heti 10—12 órát köteles adni, mint internátusi alprefectus az internátusban levő lyceumi tanulók felett tanulmányi és fegyelmi tekintetben az internátus főprefectusával egyetemben az összes felügyeletet tartozik gyakorolni, mely kötelességeit részletes szabályzat állapítja meg.

Javadalmazása 1600 korona havi rész-

letekben előre fizetve és az internátusban teljes ellátás (bútorozott lakás, fűtés, világítás, mosás és a tanulókkal ételmezés.)

Pályázhatnak ez állásra oly nőtlen ágostai hitv. evang. tanárjelöltek, kiknek mennyiségtan és természettan a szakmájok, kik legalább szakvizsgálatukat már letették és kik egy internátusban való működéshez magukban kedvet és képességet éreznek.

A kellően felszerelt és a pozsonyi ág. hitv. evang. egyházközség előljáróságához címzett folyamodványok 1903. évi május hó 20-ig a lyceum igazgatójához nyújtandók be.

A megválasztott állását f. évi aug. 15-én tartozik elfoglalni.

Pozsony, 1903. évi április 5.

Günther M. V.

kir. tanácsos, egyházi és iskolai felügyelő.

29. 2—2.

Uzletem fennállása alatt 116 év. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,

Darabos-utca 7. sz. a. (a Collegium mellett.)

Fennáll 1893 óta.

Teljesen e célra épített házamban készítem a mai kor legtekélyesebb vívmánya szerint bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jóállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a cégem iránti bizalom, s igérem ezúttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházam érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem. Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron, több évre menő jóállás mellett.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróság és az adomályozó közönség, valamint a kántor, orgonista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

2 25—8

orgona építő

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Orosházán nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóján.

Elkész és tanító urak szíves figyelmébe.

Kaphatók nálam

ISKOLAI ANYAKÖNYVEK.

ISKOLAI NAPLÓK

és

MULASZTÁSI NAPLÓK,

továbbá

KERESZTELESI, ESKETÉSI ÉS HALÁLOZÁSI

ANYAKÖNYVEK

és

KIVONATOK

s vállalkozom bármily nagy terjedelmű

MUVEK,

JEGYZŐKÖNYVEK és ISKOLAI KÖNYVEK,

végre

ROYATOS IVEK

elkészítésére.

A megrendelt tárgyakat kívánatra bekötve szállítom.

VERES LAJOS Orosházán.